

Małgorzata Kudzin-Borkowska

"Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski : aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze oraz społeczne", red. Katarzyna Czornik, Miron Lakomy, Mieczysław Stolarczyk, Katowice 2015 : [recenzja]

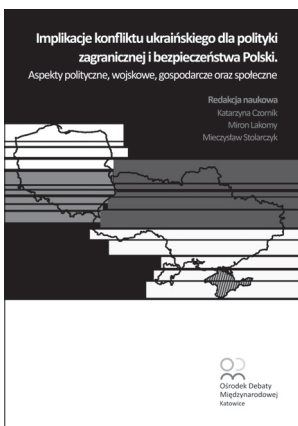
Bezpieczeństwo : teoria i praktyka : czasopismo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego 9/4, 121-126

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata Kudzin-Borkowska*
Implikacje konfliktu ukraińskiego dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Aspekty polityczne, wojskowe, gospodarcze oraz społeczne, red. Katarzyna Czornik, Miron Lakomy, Mieczysław Stolarczyk

[Wydawnictwo Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Katowicach, Katowice 2015, 444 s.]

Jest to już druga publikacja będąca efektem pracy zespołu realizującego projekty badawcze skoncentrowane na problematyce bezpieczeństwa RP od czasu wybuchu konfliktu ukraińskiego. Grupa badawcza pracująca pod kierunkiem profesora Mieczysława Stolarczyka, kierującego Zakładem Stosunków Międzynarodowych w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, zapoczątkowała w ubiegłym roku serię monografii poświęconych najpoważniejszym wyzwaniom polityki zagranicznej RP oraz jej bezpieczeństwu strategicznemu. Poprzedni tom zawierał teksty poświęcone dylematom polityki bezpieczeństwa Polski w XXI w.¹ Wartość analiz zawartych w obu tomach jest nie do przecenienia. Wybór problematyki badawczej należy przyjąć z uznaniem za racji aktualności i ogromnej wagi wydarzeń, jakie rozgrywają się na wschodzie Europy. Politykom, dziennikarzom, oficerom sił zbrojnych

* Magister, absolwentka Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

¹ Zob. *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, red. K. Czornik, M. Lakomy, Katowice 2014.

i urzędnikom ministerstw potrzebna jest rzetelna i obiektywna analiza naszej polityki zagranicznej oraz działań w obszarze zapewniania bezpieczeństwa państwa. Warto wyciągać wnioski z błędnych ocen sytuacji oraz nadmiernej niefrasobliwości w promocji interesów ukraińskich oraz podejmować głębszą refleksję nad funkcjonalnością i skutkami takiej polityki w dłuższej perspektywie czasowej. Podporządkowanie doraźnym i dość iluzorycznym korzyściom wynikającym z bezrefleksyjnego uwikłania w opcję atlantycką skutkuje szczególnym rodzajem politycznej poprawności. W polskich mass mediach wytworzono atmosferę antyrosyjskości, ignorancji i arogancji będącą w istocie rodzimą odśłoną nowego makkartyzmu. Tym cenniejsze stają się wszelkie inicjatywy wydawnicze oparte na rzetelnej analizie i głosie rozsądku ludzi nauki. Zdaniem recenzentki książka ta wpisuje się w nurt najważniejszych i najpoważniejszych – w wymiarze nie tylko polskim – publikacji poświęconych polityce regionalnej i globalnej zogniskowanej wokół kryzysu i konfliktu ukraińskiego.

Stosunki Polski z Rosją pełne były konfliktów i animozji w długiej historii obu krajów. Złożyły się na nie rywalizacja i wojny, upadek państwowości polskiej i wyłonienie potęgi rosyjskiej, okres rozbiorów, funkcjonowanie w Układzie Warszawskim i RWPG w epoce dwubiegunowej polaryzacji świata, szereg napięć po przełomie 1989 r. – aż do wyraźnego pogorszenia wzajemnych stosunków na tle ewolucji sytuacji politycznej na Ukrainie. Wydaje się, że większość współczesnych elit politycznych w Polsce postrzega Rosję wyłącznie emocjonalnie i bezrefleksyjnie jako przeciwnika zagrażającego bezpieczeństwu, a nawet integralności naszego państwa. Polityczne stereotypy odwiecznego wroga zastępują racjonalne myślenie². Nadmierne rozemocjonowanie, przybierające formę historycznej rusofobii, nie służy ani poczuciu bezpieczeństwa obywateli, ani stabilności polityki zagranicznej. Nie wpływa też pozytywnie na bezpieczeństwo państwa (jeśli uznać je za cel postulatów wzrostu wydatków na zbrojenia i rozważania jakiegokolwiek formy konfrontacji).

Konflikt ukraiński nie doczekał się jak dotąd poważniejszej monografii. Choć powstała na jego temat duża liczba artykułów, w znacznej mierze były to teksty o przyczynkarskim charakterze. Nieliczne publikacje książkowe, w większości o charakterze publicystycznym, traktują kryzys i konflikt ukraiński w kategoriach niemal globalnej wojny³. Autorzy związani z siłami zbrojnymi oraz innymi służbami epatują wizją zagrożenia wojennego, rozwijając dyskurs na temat modnych obecnie pojęć „asymetrii” i „hybrydowości”, traktowanych przez znaczną część badaczy jako absolutne *novum* w dziejach konfliktów zbrojnych⁴. Warto wskazać jeszcze obszerną, czterotomową monografię historii skomplikowanych relacji narodów naszej części świata autorstwa Janusza Zajączkowskiego⁵.

Sporo prac na temat sytuacji na Ukrainie powstało w Stanach Zjednoczonych, przy czym często zawierają one refleksje o charakterze geopolitycznym na temat

² Por. A. Kępiński, *Lach i Moskal: z dziejów stereotypu*, Warszawa 1990.

³ Por. J. Felsztynski, M. Stanczew, *Trzecia wojna światowa? Bitwa o Ukrainę*, tłum. J. Redlich, Poznań 2015; M. Kidruk, *Ja, Ukraińiec*, tłum. J. Celer, Warszawa 2015 oraz A. Korniejenko, *Pełzająca wojna. Quo vadis, Ukraino?*, Kraków 2014.

⁴ Zob. np. „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego – Wydzanie Specjalne” (październik 2015) poświęcone problematyce wojny hybrydowej oraz wcześniejsze teksty dotyczące rosyjskiej polityki i doktryny wojennej w numerach 12 i 13 tegoż czasopisma.

⁵ Zob. J. Zajączkowski, *Trudne sąsiedztwa. Polska i Ukraina a Rosja i Niemcy*, Warszawa 2012.

strategicznych rozgrywek pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Federacją Rosyjską, nierzadko krytyczne wobec amerykańskiej polityki ostatniej dekady⁶. Zarówno ze względu na perspektywę badawczą, jak i wymowę, większość prac powstających w obszarze anglosaskim została w Polsce określona mianem rusofobicznych, wzięwszy pod uwagę choćby książki poświęcone obecności neonazizmu w życiu politycznym Ukrainy⁷.

Recenzowana książka, na którą złożyły się teksty siedemnastu autorów, została podzielona na trzy części poświęcone kolejno: problematyce uwarunkowań i przebiegu konfliktu ukraińskiego (siedem rozdziałów), wpływowi sytuacji na Ukrainie na bezpieczeństwo Polski oraz krajów Europy Środkowej (pięć rozdziałów) i na koniec implikacjom konfliktu ukraińskiego dla bezpieczeństwa europejskiego i globalnego (również pięć rozdziałów). Taki podział tematyczny pozwolił na klarowne zaprezentowanie poszczególnych wątków w logicznym ciągu analizy różnorodnych problemów i wielowymiarowych procesów zachodzących w polityce międzynarodowej w wyniku zaburzenia pokoju i stabilności na wschodnich rubieżach naszego kontynentu. Redaktorzy dołożyli starań, by zebrane teksty ułożyć we właściwej tematycznie kolejności i stworzyć spójną narracyjnie strukturę treści.

Otwierający książkę rozdział Mirona Lakomego poświęcony jest przebiegowi i uwarunkowaniom konfliktu na wschodzie Ukrainy. Autor mocno podkreśla, że ton komentarzy odnoszących się do sytuacji na wschodzie Europy ze strony polityków i dziennikarzy nie ma zbyt wiele wspólnego z rzetelnymi ocenami. Podsycaaniu niepotrzebnej atmosfery strachu towarzyszą głosy postulujące podjęcie zbrojeń i militarne włączenie się w konflikt, co miałyby w efekcie tragiczne skutki dla całego świata. Autor w sposób dokładny przedstawił wewnętrzne, jak i zewnętrzne (międzynarodowe) uwarunkowania genezy i dynamiki konfliktu.

Jarosław Tomaszewicz skupił się na analizie ruchów skrajnej prawicy nacjonalistycznej na Ukrainie – jej ideologii, rozwojowi struktur i działalności – w interesujący sposób prezentując ewolucję całego spektrum nacjonalistycznych organizacji od OUN, UNA-UNSO aż po „Swobodę” i Prawy Sektor. Na Ukrainie zachodzi stały proces zdobywania wpływów przez radykalne organizacje nacjonalistów i stosunkowo szybki spadek ich znaczenia w następstwie deradykalizacji wymuszonej realiami polityki i sprawowania władzy. Wydaje się, że problem ten jest przyczynkiem do szerszych rozważań na temat kultury politycznej Ukraińców. Z kolei Ryszard Szynowski opisał rozwój sił zbrojnych Ukrainy po rozpadzie Związku Radzieckiego, podkreślając między innymi napięcia i kontrowersje towarzyszące transformacji radzieckich sił wojskowych po rozwiązaniu ZSRR. Maciej Raś podjął refleksję nad polityką Rosji wobec Ukrainy i jej implikacjami dla ładu międzynarodowego w Europie. Tekst ten jest w oczywisty sposób komplementarny z rozdziałem pierwszym niniejszego zbioru. Spasimir Domaradzki poddał natomiast gruntownej analizie politykę prezydenta Bronisława

⁶ Por. S. Lendman, *Flashpoint in Ukraine: How the US Drive for Hegemony Risks World War III*, Atlanta 2014; R. Sakwa, *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*, London 2014, N. Baldwin, K. Heartson, *Ukraine: Zbig's Grand Chessboard and How the West was Checkmated*, Oakland 2015, jak również A. Wilson, *Ukraine Crisis: What it Means for the West*, New Haven–London 2014.

⁷ Por. np. A. Wilson, *Ukrainian Nationalism in the 1990s*, Cambridge 1997 oraz S. Byshok, A. Kochetkov, *Neonazis & Euromaidan: From Democracy to Dictatorship*, CreateSpace Independent Publishing Platform 2014.

Komorowskiego wobec prezydenta Ukrainy Wiktora Janukowycza. Zdaniem warszawskiego badacza cały okres kadencji prezydenta RP cechowała znaczna aktywność w kontaktach z Kijowem, a jednocześnie daleko posunięty realizm zarówno w ocenie sytuacji, jak i podejmowanych przez Warszawę inicjatywach.

Marcin Lasoń przedstawił w artykule o charakterze socjologiczno-politologicznym wyniki badań opinii Ukraińców studiujących w Polsce na temat konfliktu w ich ojczyźnie. Krakowski badacz zadał respondentom pytania między innymi o to, jak postrzegają przyczyny konfliktu, kto ponosi odpowiedzialność za jego wybuch, jak również o to, jakiej pomocy oczekiwałaby Ukraina od społeczności międzynarodowej. Pierwszą część książki zamyka artykuł opracowany przez trójkę medioznawców z Uniwersytetu Śląskiego. Patrycja Szostok, Dagmara Głuszek-Szafranec i Damian Guzek przedstawiają w nader interesujący sposób obraz wydarzeń na Majdanie zaprezentowany w wiodących tygodnikach społeczno-politycznych Polski („Polityka” i „Newsweek”), Rosji („Profil” i „Rosyjski Reporter”) oraz Niemiec („Der Spiegel” i „Focus”). Najbardziej krytyczny ton wobec polityki Rosji (i jednocześnie najmniej krytyczny wobec Ukrainy) dominuje w polskich mediach. Co znamienne, zarówno w mediach rosyjskich, jak i niemieckich Polska nie jest traktowana przez komentatorów politycznych jako podmiot, który mógłby wywierać istotny wpływ na rozwój sytuacji na Ukrainie.

W drugiej części zbioru, poświęconej bezpieczeństwu Polski oraz regionu środkowoeuropejskiego, Włodzimierz Wątor rozważa przesłanki wzmacniania potencjału obronnego Polski na podstawie wniosków z konfliktu ukraińskiego. Analizuje charakter i specyfikę działań w najnowszych konfliktach zbrojnych, przebieg operacji zajęcia Krymu oraz dokonuje bilansu modernizacji sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej oraz Polski. W konkluzji autor stawia tezę, że kontynuacja dotychczasowego programu rozwoju rosyjskich sił zbrojnych zaowocuje w przyszłości rozwojem potęgi porównywalnej do armii amerykańskiej i brytyjskiej, natomiast modernizacja polskich sił zbrojnych będzie mieć bardzo ograniczony charakter.

Marek Madej pisze o inspiracjach dla NATO i Polski, jakie niesie obserwacja i analiza konfliktu na wschodzie Ukrainy. Badacz stosunków międzynarodowych podjął próbę wyjaśnienia meandrów polityki w obrębie Sojuszu Północnoatlantyckiego: wskazuje niemożność podjęcia innych kroków aniżeli te, które zostały dotychczas podjęte. Obecna polityka NATO skoncentrowana jest na umacnianiu poczucia bezpieczeństwa członków sojuszu oraz odstraszeniu Rosji od jakichkolwiek prób rozciągnięcia swych wpływów na inne, poza Ukrainą, państwa postkomunistyczne.

Monika Szynol w sposób rzeczowy i bogato ilustrowany danymi statystycznymi opisuje polską politykę udzielania pomocy Ukrainie w ramach Partnerstwa Wschodniego, Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej oraz innych inicjatyw na rzecz rozwoju Ukrainy. Autorka ukazuje szereg mniej znanych działań RP, dokonując czytelnych zestawień podejmowanych działań i ich efektów. Wywód ilustrowany jest szeregiem danych liczbowych, brak jednakże – i uwaga ta odnosi się nie tylko do tekstu zamieszczonego w książce, ale i do wszystkich tego rodzaju zestawień, bowiem nikt takiego bilansu nie sporządził – całościowego zestawienia dotychczasowych wydatków Polski poniesionych na rzecz Ukrainy.

Robert Borkowski wskazuje wyłonienie się Trójkąta Sławkowskiego, czyli nowego ugrupowania regionalnego Czech, Austrii i Słowacji, jako wyraźny efekt polskiej

polityki wschodniej, działającej destruktywnie na Czworokąt Wyszehradzki. Jest to czwarty już kryzys Grupy Wyszehradzkiej, określany przez autora mianem dekompozycji, wywołanej nazbyt proukraińską polityką Warszawy. Kolejny raz Czechy dystansują się od polityki RP, zarzucając Polsce nadmierny proamerykanizm zamiast środkowoeuropejskiej solidarności. Podjęcie przez Austrię inicjatywy rozwoju regionalnej współpracy środkowoeuropejskiej wraz z krajami adriatyckimi może sugerować próbę utworzenia sojuszu politycznego w ramach obszaru kulturowego Austro-Węgier. Drugą część książki zamyka tekst Agnieszki Miarki opisujący wpływ konfliktu ukraińskiego na bezpieczeństwo państw nadbałtyckich, w którym przedstawiono przebieg zmian sytuacji geopolitycznej po 1989 r., problem mniejszości rosyjskiej na Litwie, Łotwie i w Estonii oraz uzależnienie państw bałtyckich od rosyjskich surowców energetycznych jako zasadnicze czynniki determinujące poziom bezpieczeństwa tych trzech małych państw.

Trzecią część zbioru otwiera tekst Katarzyny Czornik poświęcony analizie stosunków amerykańsko-rosyjskich w okresie kryzysu ukraińskiego i wynikającym stąd wnioskom dla Polski. Autorka zwraca uwagę na rozbieżności pomiędzy stanowiskiem Warszawy i Waszyngtonu w sprawie konfliktu ukraińskiego i polityki wobec Rosji. Polska zajmuje stanowisko *plus catholique que le papa*, nieprzejednane, bezkompromisowe i w istocie nieracjonalne, natomiast Stany Zjednoczone działają w sposób znacznie bardziej wyważony, tocząc wszakże cyniczną grę o swoje interesy. Kolejny, nader obszerny rozdział, autorstwa Mieczysława Stolarczyka, poświęcony jest dogłębnej analizie zbieżności oraz różnic stanowisk RP i RFN wobec kryzysu i konfliktu ukraińskiego. Profesor w swych publikacjach konsekwentnie zwraca uwagę na ograniczony w gruncie rzeczy charakter polskiej polityki zagranicznej, zdeterminowanej z racji geograficznego usytuowania politycznego sąsiedztwa i bagażu historii wyjątknie układem relacji w osi Wschód–Zachód. Współczesnym ograniczeniem harmonijnego rozwoju potencjału Polski na arenie międzynarodowej jest też przyjęcie przez absolutną większość polskich elit politycznych po 1989 r. tezy o najistotniejszym znaczeniu wektora ukraińskiego w polskiej polityce zagranicznej. Autor w sposób precyzyjny dokonuje porównania stanowisk Polski i Niemiec w najważniejszych kwestiach polityki wschodniej, jak między innymi: uznanie przyczyn sprawczych konfliktu, stopień zaangażowania tzw. klasy politycznej w sprawę ukraińską, stanowisko wobec polityki antyrosyjskich sankcji, skala obaw o zagrożenie militarne ze strony Rosji, kwestia ewentualnego członkostwa Ukrainy w Unii Europejskiej oraz NATO oraz perspektywa stosunków z Rosją.

Politolog i rosjoznawca Stanisław Bieleń pisze o nowej fazie Realpolitik w stosunkach Rosji z Zachodem jako zasadniczym efekcie konfliktu ukraińskiego dla polityki światowej. Tendencje konfrontacyjne części amerykańskich elit (Z. Brzeziński, W. Kristol, G. Friedman, R. Kagan), dążących do wykorzystania słabości Rosji i zapewnienia USA hegemonicznej pozycji, wywołują rzecz jasna reakcję obronną Moskwy. Autor poddaje dogłębnej analizie potencjał i pozycję Federacji Rosyjskiej, rozważa możliwe skutki eskalacji konfliktu z Rosją, a następnie podejmuje rozważania nad rolą i pozycją Polski w obecnej, konfliktowej sytuacji. USA, wyznaczając nam rolę regionalnego lidera w przyjętej strategii konfrontacyjnej, postawiły przed Warszawą wysoce niewdzięczne zadanie, które spotyka się z niechęcią sąsiadów, krytyką ze strony „starej” Unii, jak również jest silnym ograniczeniem autonomii, co oznacza politykę

odbiegającą od realizacji interesów narodowych. W konkluzji autor formułuje postulat odejścia od strategii i retoryki iście wojennej na rzecz podjęcia współpracy, która w obliczu konfliktów zachodzących na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej staje się północnej hemisferze wręcz niezbędna.

Małgorzata Kubicka skupiła uwagę na problematyce zachodnich sankcji wobec Federacji Rosyjskiej, rozpoczynając od rozważań nad istotą i genezą tego instrumentu na arenie światowej. Stosowanie bojkotu, embarga, blokady gospodarczej itd. nie jest w społeczności międzynarodowej rozumiane jednoznacznie. Wiele niejasności i wątpliwości budzi też prawdziwy cel oraz rzeczywiste intencje państw stosujących ten środek przymusu w stosunkach międzynarodowych. Autorka dokonuje bilansu skutków, efektów i strat sankcji zastosowanych przeciwko Federacji Rosyjskiej w ostatnich latach. Cały tom zamyka omówienie obecnego stanu relacji rosyjsko-chińskich, którego dokonuje Tomasz Okraska, słusznie podkreślając systematycznie rosnące znaczenie gospodarcze Państwa Środka i co za tym idzie rosnące wpływy polityczne Pekinu. Ukraina odgrywa dość ważną rolę w handlu zagranicznym ChRL, po pierwsze jako kraj tranzytowy w strategii inwestycyjnej Pekinu na obszarze Europy Środkowej, pod drugie jako dostawca żywności, a po trzecie jako eksporter uzbrojenia. Pragmatyzm przywódców chińskich skutkuje wszakże polityką dystansowania się zarówno od polityki Rosji, jak i Zachodu w sprawie aneksji Krymu i konfliktu w Donbasie.

Każdy rozdział zawiera jedno- lub dwustronicową bibliografię, całości książki dopełniają noty biograficzne autorów, streszczenia rozdziałów oraz notka informacyjna o działaniach Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej w Katowicach. Książka powinna trafić do takich instytucji państwa jak MSZ, MON, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Komisja Spraw Zagranicznych Sejmu itp. jako ważne i użyteczne opracowanie służące intelektualnemu wzbogaceniu myślenia strategicznego, jakie powinno leżeć u podstaw koncepcji i decyzji politycznych tworzonych przez sterników naszego państwa. Jest niewątpliwie pasjonującą lekturą dla politologów, badaczy stosunków międzynarodowych, jak również specjalistów z obszaru nauk o bezpieczeństwie. Na pochwałę zasługuje też sama estetyka i szata graficzna recenzowanej publikacji oraz staranna korekta wydawnicza. Publikacja, współfinansowana ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych, wydana jest niezwykle solidnie.